

EULIMENE

Vol 24 (2023)

Eulimene 24 (2023)

ΕΥΛΙΜΕΝΗ
EULIMENE

ΤΟΜΟΣ 24
ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΡΕΘΥΜΝΟ 2023

Βιβλιοκρισία: Πολύτροπος. Τιμητικός τόμος για τον Καθηγητή Νικόλαο Χρ. Σταμπολίδη. Επιμ. Μανώλης Ι. Στεφανάκης, Μιμίκια Γιαννοπούλου και Μαρία Αχιολά. Μεσογειακή Αρχαιολογική Εταιρεία, Ρέθυμνο 2023, 2 τόμοι, σσ. 1242 (ISBN: τόμος I 978-618-86730-0-7, τόμος II 978-618-86

Μελίνα Φιλήμονος

doi: [10.12681/eul.38582](https://doi.org/10.12681/eul.38582)

Copyright © 2024, Μελίνα Φιλήμονος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

ΕΥΛΙΜΕΝΗ

EULIMENE

ΜΕΛΕΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ,
ΤΗΝ ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ, ΤΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΠΥΡΟΛΟΓΙΑ

Τόμος 24
Μεσογειακή Αρχαιολογική Εταιρεία
Ρέθυμνο 2023

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Π. Μανουσάκη 5–Β. Χάλη 8
GR 741 00–Ρέθυμνο

Χατζηχρήστου 14
GR 117 42–Αθήνα

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ–ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Δρ. Νίκος Λίτινας (Ρέθυμνο)
Καθ. Μανόλης Ι. Στεφανάκης (Ρόδος)

ΒΟΗΘΟΙ ΕΚΔΟΣΗΣ

Μαρία Αχιολά (Ρόδος)
Δρ. Δήμητρα Τσαγκάρη (Αθήνα)
Δρ. Nicholas Salmon (London)

PUBLISHER

MEDITERRANEAN
ARCHAEOLOGICAL SOCIETY

P. Manousaki 5–V. Chali 8
GR 741 00–Rethymnon

Chatzichristou 14
GR 117 42–Athens

PUBLISHING DIRECTORS, EDITORS-IN-CHIEF

Dr. Nikos Litinas (Rethymnon)
Prof. Manolis I. Stefanakis (Rhodes)

ASSISTANTS TO THE EDITORS

Maria Achiola (Rhodes)
Dr. Dimitra Tsangari (Athens)
Dr. Nicholas Salmon (London)

ΕΥΛΙΜΕΝΗ
EULIMENE

2023

Online ISSN: 2945-0357

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ομ. Καθ. Νίκος Σταμπολίδης (Ρέθυμνο)
Ομ. Καθ. Alan W. Johnston (Λονδίνο)
Καθ. Mariusz Mielczarek (Łódź)
Καθ. Άγγελος Χανιώτης (Princeton)
Καθ. Μανόλης Ι. Στεφανάκης (Ρόδος)
Δρ. Νίκος Λίτινας (Ρέθυμνο)
Καθ. Αναγνώστης Αγγελαράκης (Adelphi)
Καθ. Σταύρος Περεντιδής (Αθήνα)
Καθ. François de Callataÿ (Paris)
Καθ. Maria Chiara Monaco (Potenza)
Δρ. Paolo Daniele Scirpo (Αθήνα)
Δρ. Marco Fressura (Rome)
Δρ. Marco Vespa (Fribourg)

ADVISORY EDITORIAL BOARD

Em. Prof. Nikos Stampolidis (Rethymnon)
Em. Prof. Alan W. Johnston (London)
Prof. Mariusz Mielczarek (Łódź)
Prof. Angelos Chaniotis (Princeton)
Prof. Manolis I. Stefanakis (Rhodes)
Dr. Nikos Litinas (Rethymnon)
Prof. Anagnostis Agelarakis (Adelphi)
Prof. Stavros Perentidis (Athens)
Prof. François de Callataÿ (Paris)
Prof. Maria Chiara Monaco (Potenza)
Dr. Paolo Daniele Scirpo (Athens)
Dr. Marco Fressura (Rome)
Dr. Marco Vespa (Fribourg)

Η ΕΥΛΙΜΕΝΗ είναι ένα διεθνές επιστημονικό περιοδικό με κριτές που περιλαμβάνει μελέτες στην Κλασική Αρχαιολογία, την Επιγραφική, τη Νομισματική και την Παπυρολογία εστιάζοντας στον Ελληνικό και Ρωμαϊκό κόσμο της Μεσογείου από την Υστερομινωϊκή / Υπομινωϊκή / Μυκηναϊκή εποχή (12ος / 11ος αι. π.Χ.) έως και την Ύστερη Αρχαιότητα (5ος / 6ος αι. μ.Χ).

Η ΕΥΛΙΜΕΝΗ περιλαμβάνει επίσης μελέτες στην Ανθρωπολογία, Παλαιοδημογραφία, Παλαιοπεριβάλλον, Παλαιοβοτανολογία, Ζωοαρχαιολογία, Αρχαία Οικονομία και Ιστορία των Επιστημών, εφόσον αυτές εμπίπτουν στα προαναφερθέντα γεωγραφικά και χρονικά όρια. Ευρύτερες μελέτες στην Κλασική Φιλολογία και Αρχαία Ιστορία θα γίνονται δεκτές, εφόσον συνδέονται άμεσα με μία από τις παραπάνω επιστήμες.

Παρακαλούνται οι συγγραφείς να λαμβάνουν υπόψη τους τις παρακάτω οδηγίες:

1. Οι εργασίες υποβάλλονται στην Ελληνική, Αγγλική, Γερμανική, Γαλλική ή Ιταλική γλώσσα. Κάθε εργασία συνοδεύεται από μια περίληψη περίπου 250 λέξεων στην αγγλική.

2. Συνομογραφίες δεκτές σύμφωνα με το *American Journal of Archaeology*, *Numismatic Literature*, J.F. Oates *et al.*, *Checklist of Editions of Greek and Latin Papyri, Ostraca and Tablets, ASP*.

3. Οι εργασίες υποβάλλονται ηλεκτρονικά στις ακόλουθες διευθύνσεις: litinasn@uoc.gr και stefanakis@aegean.gr.

Βλ. <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eulimene/about/submissions>

4. Οι εικόνες πρέπει να υποβάλλονται σε μορφή αρχείου .jpg ή .tiff και σε ανάλυση τουλάχιστον 1,200 dpi (dots per inch) προκειμένου για γραμμικά σχέδια και 400 dpi για ασπρόμαυρες εικόνες (στην κλίμακα του γκρι). Όλα τα εικονογραφικά στοιχεία πρέπει να είναι αριθμημένα σε απλή σειρά.

Είναι υποχρέωση του κάθε συγγραφέα να εξασφαλίζει γραπτή άδεια για την αναπαραγωγή υλικού που έχει δημοσιευτεί αλλού ή είναι αδημοσίευτο.

Η ΕΥΛΙΜΕΝΗ παρέχεται ως ηλεκτρονική σειρά εκδόσεων ελεύθερης πρόσβασης: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eulimene>

Συνεργασίες – Πληροφορίες:

Μεσογειακή Αρχαιολογική Εταιρεία

Δρ. Νίκος Λίτινας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Φιλολογίας, Ρέθυμνο – GR 74100 (litinasn@uoc.gr)

Καθ. Μανώλης Ι. Στεφανάκης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών, Ρόδος – GR 85132 (stefanakis@aegean.gr)

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eulimene/index>

EULIMENE is an international refereed academic journal which hosts studies in Classical Archaeology, Epigraphy, Numismatics, and Papyrology, with particular interest in the Greek and Roman Mediterranean world. The time span covered by EULIMENE runs from the Late Minoan / Sub Minoan / Mycenaean period (12th / 11th c. BC) through to the Late Antiquity (5th / 6th c. AD).

EULIMENE will also welcome studies on Anthropology, Palaeodemography, Palaeo-environmental, Botanical and Faunal Archaeology, the Ancient Economy and the History of Science, so long as they conform to the geographical and chronological boundaries noted. Broader studies on Classics or Ancient History will be welcome, though they should be strictly linked with one or more of the areas mentioned above.

It will be very much appreciated if contributors consider the following guidelines:

1. Contributions should be in either of the following languages: Greek, English, German, French or Italian. Each paper should be accompanied by a summary of about 250 words in English.

2. Accepted abbreviations are those of *American Journal of Archaeology*, *Numismatic Literature*, J.F. Oates *et al.*, *Checklist of Editions of Greek and Latin Papyri, Ostraca and Tablets, ASP*.

3. Please submit your paper to: litinasn@uoc.gr and stefanakis@aegean.gr.

See <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eulimene/about/submissions>

4. Illustrations should be submitted in .jpg or .tiff format of at least 1,200 dpi (dots per inch) for line art and 400 dpi for halftones (grayscale mode) resolution. All illustrations should be numbered in a single sequence.

It is the author's responsibility to obtain written permission to quote or reproduce material which has appeared in another publication or is still unpublished.

EULIMENE is freely accessible (Open Access): <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eulimene/index>

Contributions – Information:

Mediterranean Archaeological Society

Dr. Nikos Litinas, University of Crete, Department of Philology, Rethymnon – GR 74100 (litinasn@uoc.gr)

Prof. Manolis I. Stefanakis, University of the Aegean, Department of Mediterranean Studies, Rhodes – GR 85132 (stefanakis@aegean.gr)

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eulimene/index>

Περιεχόμενα
ΕΥΛΙΜΕΝΗ 24 (2023)

List of Contents
EULIMENE 24 (2023)

Περίληψεις / Summaries / Zusammenfassungen / Sommaires / Riassuntivi

Αγγελική Λεμπέση, Ο γλυπτός διάκοσμος του Ναού Α στον Πρινιά. Μια ερμηνευτική πρόταση.....1

Konstantinos Kalogeropoulos – Manolis I. Stefanakis, Natural and anthropogenic damage in the archaeological sites of Kymissala, Rhodes 13

Anagnostis Agelarakis, In defence of the *Aeneid* physician *Iapyx Iasides* in honour and *pietas*..... 43

Βασιλική Ζαπατίνα, Κλεοπάτρα Ζ' – Venus Genetrix 57

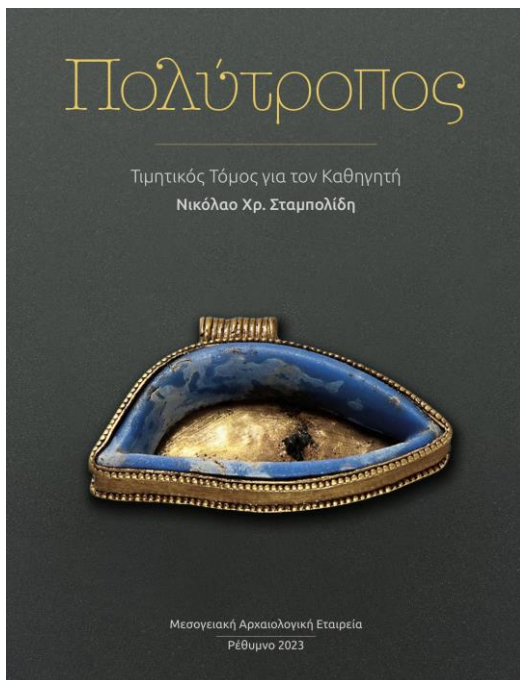
Βιβλιοκρισίες – Book Reviews

F. Carbone, *Festòs I. La moneta. Produzione, seriazione e cronologia*, Monografie della Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente, XXXIII, Atene, 2022, 242 pp., 14 b/w pls (ISBN 978-960-9559-28-7) (**Manolis I. Stefanakis**)..... 81

Πολύτροπος. Τιμητικός τόμος για τον Καθηγητή Νικόλαο Χρ. Σταμπολίδη. Επιμ. Μανώλης Ι. Στεφανάκης, Μιμικά Γιαννοπούλου και Μαρία Αχιολά. Μεσογειακή Αρχαιολογική Εταιρεία, Ρέθυμνο 2023, 2 τόμοι, σσ. 1242 (ISBN: τόμος I 978-618-86730-0-7, τόμος II 978-618-86730-4-5) (**Μελίνα Φιλήμονος**) 87

BIBΛIOKPIΣIA / BOOK REVIEW

Πολύτροπος. Τιμητικός τόμος για τον Καθηγητή Νικόλαο Χρ. Σταμπολίδη.
Επιμ. Μανώλης Ι. Στεφανάκης, Μιμικά Γιαννοπούλου και Μαρία Αχιολά.
Μεσογειακή Αρχαιολογική Εταιρεία, Ρέθυμνο 2023, 2 τόμοι, σσ. 1242 (ISBN: τόμος Ι 978-618-86730-0-7, τόμος ΙΙ 978-618-86730-4-5).

Το επίθετο *πολύτροπος* επελέγη ως τίτλος για τον τόμο που εκδόθηκε το 2023 προς τιμήν του καθηγητή Νικολάου Χρ. Σταμπολίδη, ο οποίος, εύστροφος και πολυταξιδεμένος, ασχολήθηκε στην πολύχρονη επιτυχημένη πορεία του με πολλά και διαφορετικά αντικείμενα. Ως συνεπής πανεπιστημιακός δάσκαλος στο Πανεπιστήμιο της Κρήτης κάλυπτε για 35 χρόνια με τη διδασκαλία του όλα τα βασικά γνωστικά πεδία της αρχαιολογίας. Κατά γενική ομολογία υπήρξε ένας χαρισματικός καθηγητής με ρητορική δεινότητα, ευρύτητα γνώσεων και ενδιαφερόντων, και μία μοναδική ικανότητα να μεταδίδει τις γνώσεις του και να χιτίζει σχέσεις εμπιστοσύνης με τους φοιτητές του. Ως ανασκαφέας της Ελεύθερας ερεύνης και ανέδειξε μία σημαντική κρητική πόλη και δημιούργησε ένα σύγχρονο αρχαιολογικό

μουσείο χώρου. Παράλληλα, στα 30 χρόνια ανασκαφικής έρευνας εκπαιδύσε εκατοντάδες φοιτητές στην ανασκαφική πρακτική.

Ως Γενικός Διευθυντής του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης οργάνωσε μεγάλο αριθμό εκθέσεων με γνώση και φαντασία. Με βασικό άξονα την Αρχαιότητα αποτόλμησε επιτυχημένα πετάγματα στη σύγχρονη τέχνη αλλά και στην ποίηση (αναφέρουμε ενδεικτικά: «Πικάσο και Αρχαιότητα» [2019], «Ιδανικές μορφές κι αγαπημένες-Εικονογραφώντας ποιήματα του Καβάφη» [2013]). Συνεργάστηκε με ελληνικά και ξένα Μουσεία αλλά και με τις περισσότερες Εφορείες Αρχαιοτήτων, εκθέτοντας μάλιστα για πρώτη φορά σπουδαία αδημοσίευτα ευρήματα. Ξεχωρίζουμε την έκθεση «Η πόλη κάτω από την πόλη. Ευρήματα από τις ανασκαφές του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου των Αθηνών» (2000), που έδωσε την ευκαιρία για την παρουσίαση των ευρημάτων και των αποτελεσμάτων των εκτεταμένων ανασκαφών που έγιναν στην πρωτεύουσα με αφορμή την κατασκευή του ΜΕΤΡΟ. Και φυσικά τη μεγάλη έκθεση για τη Μεσόγειο με τον τίτλο «Πλόες» (2003). Η παρακαταθήκη αυτών των

εκθέσεων ήταν η έκδοση διγλωσσών επιστημονικών καταλόγων, οι οποίοι αποτελούν πλέον βιβλία αναφοράς. Η τοποθέτηση του Ν. Σταμπολίδη στην κεφαλή του Μουσείου Ακροπόλεως αποδεικνύει την εμπιστοσύνη που απολαμβάνει τόσο από τους συναδέλφους του, όσο και από την Πολιτεία.

Ο Τιμητικός Τόμος είναι στην ουσία δύο πολυτελείς τόμοι, ικανού βάρους, με σκληρό εξώφυλλο, ποιοτική ασπρόμαυρη και έγχρωμη εικονογράφηση και συνολική έκταση 1.242 σελίδων. Μετά από δύο σύντομα εισαγωγικά κείμενα των επιμελητών της έκδοσης, παρατίθεται βιβλιογραφικό σημείωμα για τον τιμώμενο με την πλούσια εργογραφία του (σσ. 22-39). Ο τόμος δεν έχει μία συγκεκριμένη θεματική, περιλαμβάνει 76 άρθρα γραμμένα από 89 επιστήμονες, σχεδόν αποκλειστικά αρχαιολόγους. Μαθητές του Σταμπολίδη, συνεργάτες, συνάδελφοι και φίλοι τιμούν τον καθηγητή με τη συμβολή τους. Η παράθεση των άρθρων, αλφαβητικά με βάση το όνομα του συγγραφέα, δεν βοηθά ιδιαίτερα τον αναγνώστη, ωστόσο η οιαδήποτε άλλη κατάταξη φαίνεται αδύνατη λόγω της ποικιλομορφίας των κειμένων. Ακολουθεί μία σύντομη αναφορά σε όλα τα άρθρα με μία προσπάθεια θεματικής κατάταξης.

Μεγάλος αριθμός, συνολικά 21, αναφέρονται στην Κρήτη, γενέθλια γη και τόπο δουλειάς του Ν. Σταμπολίδη. Με τη μινωική αρχαιολογία ασχολούνται οι Alexandra Karetsoy, Athanasia Kanta και Alexia Spiliotopoulou με το άρθρο τους για το ιερό Κορυφής του Γιούχτα και την κεραμική που βρέθηκε στο Χάσμα, το οποίο και αποτελεί τεκμήριο για τον διπτό ουράνιο και χθόνιο χαρακτήρα της λατρευόμενης θεότητας, και ο Λευτέρης Πλάτων που αναγνωρίζει και ερμηνεύει τη λειτουργία μετανακτορικού ιερού σε νεοανακτορική οικία της Ζάκρου. Ο Θέμης Λιανός τεκμηριώνει τον εξωστρεφή χαρακτήρα της Ελεύθερνας επανεξετάζοντας αττικά αγγεία της πρώιμης Εποχής του Σιδήρου από το Αποτεφρωτήριο στη νεκρόπολη της Ορθής Πέτρας, ενώ οι φωλιές μελισσών και σφηκών που εντοπίστηκαν στα αρχαιολογικά στρώματα της ίδιας νεκρόπολης, εξετάζονται στο άρθρο των Anagnostis Agelarakis, Panayiotis-Giorgos Agelarakis και Argiro Agelarakis. Ο Nicola Cucuzza συνδέει δύο χαρακτηριστικά κτερίσματα από τον τάφο X της νεκρόπολης της Φορτέτσας, που συνήθως θεωρούνται παιχνίδια, με θεότητες της βλάστησης και της αναγέννησης, ο Giacomo Biondi επανεξετάζει ευρήματα από τη νεκρόπολη στο Αφρατί-Αρκάδες έναν αιώνα μετά την ανακάλυψή της, ενώ ο Kyriakos Psaroudakis εστιάζει στα ειδώλια αιγυπτιακών θεοτήτων από φαγεντιανή που βρέθηκαν στο Ιδαίο Άντρο. Με ευρήματα από τον Πρινιά ασχολούνται στα άρθρα τους η Antonella Pautasso και ο αείμνηστος Dario Palermo, άρθρο που δυστυχώς στερείται εικόνων που θα βοηθούσαν στην κατανόηση της προτεινόμενης ερμηνείας.

Με το ζήτημα των όπλων και την τεχνική του πολέμου στην Κρήτη κατά την Εποχή του Σιδήρου ασχολούνται ο Giacomo Fadelli (με αφητηρία για τη μελέτη του τα ευρήματα από το νεκροταφείο της Ορθής Πέτρας) και ο Κωνσταντίνος Μάρκος (Κρήτες τοξότες μέσα από τις γραπτές μαρτυρίες και τα υλικά κατάλοιπα). Το αγαλμάτιο της Σκύλλας από την Ελεύθερνα αποδίδεται από την Παυλίνα Καρανασιάση σε κρήνη πολυτελούς οικίας του β' μισού του 1ου αι. π.Χ. Ο Μιχάλης Μιλιδάκης και η Χριστίνα Παπαδάκη δημοσιεύουν μαρμαρίνο τραπεζοφόρο από τα Χανιά με παράσταση Διονύσου και Σατύρου και η Νίκη Τσατσάκη επιλέγει να παρουσιάσει δύο σχήματα αγγείων της κλασικής και ελληνιστικής περιόδου από τη Συλλογή του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Ρεθύμνου. Τα ευρήματα τάφων του 1ου και 2ου αι. μ.Χ. που έφερε στο φως

σωστική ανασκαφή στον Αγ. Νικόλαο δημοσιεύει η Χρύσα Σοφιανού, ενώ η Καλλιόπη Γκαλανάκη και ο Νικόλαος Βασιλάκης παρακολουθούν την πορεία του ρωμαϊκού υδραγωγείου της Αρκαδίας.

Με νεότερα κυρίως, αλλά και παλαιά ευρήματα η Βασιλική Συθιακάκη τεκμηριώνει τη σημασία του λιμένα του Ηρακλείου ως κύριου λιμένα της Κνωσού ήδη από τη μινωική περίοδο. Ο Yannis Tzifopoulos ασχολείται με το ζήτημα «Κρήτη και Κρήτες» στην επική παράδοση και η Νίκη Οικονομακί αναζητεί την επίδραση ορφικών εσχολογικών αντιλήψεων σε ελληνιστικό επιτύμβιο επίγραμμα από την Ίτανο της ανατολικής Κρήτης. Αρχαιακό υλικό που φωτίζει τη συμβολή του Στυλιανού Αλεξίου στη διάσωση των αρχαιοτήτων της Κρήτης δημοσιεύει η Μεταξία Τσιμποπούλου. Τέλος στην αρχαιολογία του θανάτου επανέρχεται ο Δημήτρης Μπισανάκης εστιάζοντας στις τελετές ταφής δύο ιδιαίτερων προσωπικοτήτων, του κυνικού φιλοσόφου Δημόνακτος και του μεγάλου τέκνου της Κρήτης, του Νίκου Καζαντζάκη.

Στην πλαστική αναφέρονται αρκετά άρθρα: ο Antoine Hermary εξετάζει το φαινόμενο της «επανεκθεσης» αρχαϊκών κούρων κατά την ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο με βάση παραδείγματα από τη Δήλο, ενώ η Κατερίνα Καρακάση και η Νότα Κούρου δημοσιεύουν αντίστοιχα μαρμάρινο αγαλματίδιο κόρης από το Δεσποτικό και επιτύμβια αυστηρορυθμική στήλη εφήβου από το Ξώμπουργο της Τήνου. Οι Στέλλα Κατακούτα και Φώτης Ντάσιος δημοσιεύουν κεφαλή αρχαϊκών χρόνων από τη Λάρισα και η Μέλπω Πωλογιώργη άγαλμα καθημένης γυναικείας μορφής από τον Μαραθώνα (330-320 π.Χ.), προερχόμενο κατά πάσα πιθανότητα από επιτύμβιο ναϊσκο. Η Olga Palagia αμφισβητεί την απόδοση σε ακρόλιθο πορτρέτο της κολοσσικής γυναικείας κεφαλής από το Σύνταγμα (τέλος 4ου-αρχές 3ου αι. π.Χ.) και την αποδίδει σε μαρμάρινο άγαλμα θεάς, πιθανώς της Αρτέμιδος. Η Νικολέττα Σαραγά δημοσιεύει αρχαϊστική κεφαλή από την Αγορά των Αθηνών και την αποδίδει σε αμφιπρόσωπη ερμαϊκή στήλη με γενειοφόρο Διόνυσο με πιθανή προέλευση τη στοά των Ερμών, ενώ ο Σωκράτης Κουρσούμης κατατάσσει στους *κολοσσούς* την αδρά δουλεμένη ανθρωπόμορφη στήλη της άωρης Φληρατίδος από τη Μεσσηνία (2ος/1ος αι. π.Χ.). Η Ιφιγένεια Λεβέντη επανεξετάζει τα μαρμάρινα μετάλλια (*tondi*) από το Ηρώο της Καλυδώνας, αλλά και τα υπόλοιπα γνωστά μετάλλια ως προς τη χρονολόγηση, τα εργαστήρια παραγωγής και τα αγαλματικά πρότυπα, ενώ ο Emmanuel Vouitgas προτείνει μία νέα ερμηνεία για την ενεπίγραφη επιτύμβια στήλη του Μηνικέτη, λατρευτή της Ίσιδος, στο Μουσείο της Προύσας (τέλος 2ου αι. π.Χ.).

Ο Antonio Corso σχολιάζει τις απεικονίσεις των Καρυατίδων του Ερεχθείου και του Πύργου των Ανέμων στις πρώτες εικονογραφημένες εκδόσεις του Βιτρουβίου από τον βερονέζο λόγιο και αρχιτέκτονα Giovanni Giocondo, ενώ η Ελένη Walter-Καρύδη επισημαίνει τις διαφορές στην απεικόνιση του νεκρού στα αττικά επιτύμβια γλυπτά της αρχαϊκής και κλασικής περιόδου και την τελείως διαφορετική εικόνα του στα μνημεία της χριστιανικής Δύσης, όπως ορθά είχε παρατηρήσει ο Goethe τον 18ο αιώνα.

Σε τρία ιδιαίτερα αντικείμενα που φυλάσσονται ή εκτίθενται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο επικεντρώνουν την προσοχή τους η Πέγκυ Σωτηρακοπούλου και ο Γεώργιος Κούρος που επανεξετάζουν από αρχαιολογική και χημική πλευρά την αυθεντικότητα του μοναδικού μολύβδινου κυκλαδικού ειδωλίου από την Ίο, ενώ οι Κώστας Πασχαλίδης και Έλενα Βλαχογιάννη δημοσιεύουν αντίστοιχα πήλινη μικρογραφική κλίνη με βρέφος των μυκηναϊκών χρόνων και αγαλμάτιο Άτιος του 2ου

αι. μ.Χ. με ολόσωμο χιτωνίσκο ανοιχτό μπροστά, και αναζητούν την προέλευση και τον συμβολισμό τους.

Στην κεραμική και την αγγειογραφία αναφέρονται τα παρακάτω άρθρα: η Ολυμπία Βικάτου τεκμηριώνει, με βάση πρόσφατα ανασκαφικά ευρήματα, την ύπαρξη ενός τοπικού εργαστηρίου κεραμικής με έντονα μινωικά στοιχεία στην Ηλεία κατά την ΥΕ ΙΙΙΓ περίοδο. Ο Paolo Daniele Scirpo δημοσιεύει αρχαϊκό πινάκιο του ρυθμού των αιγάρων από τη Συλλογή Judica στο Αρχαιολογικό Μουσείο του Palazzolo Acreide της Σικελίας. Από το αρχαϊκό νεκροταφείο στο Δέλτα Φαλήρου οι Ιωάννης Παππάς, Στέλλα Χρυσουλάκη και Αλεξάνδρα Συρογιάννη δημοσιεύουν εγχυτρισμό παιδιού σε πρωτοαττικό αμφορέα με διακόσμηση σφιγγών, τον οποίο αποδίδουν στον ζωγράφο του Νέσσου. Η Κλεοπάτρα Καθάρου αποδίδει σε γαμήλια πομπή και στον ζωγράφο του Ευφιλήτου την παράσταση του μελανόμορφου αμφορέα από την Ηφαιστία της Λήμνου. Ο Κωνσταντίνος Κορακιανίτης επισημαίνει τις ομοιότητες ανάμεσα σε δύο μικρογραφικές κύλικες και τις θεωρεί έργα του Ζωγράφου των Αγκώνων, ενώ οι Μανώλης Στεφανάκης και Γεώργιος Σαμώνης αναλύουν λεπτομερώς την παράσταση ιατρείου στον ερυθρόμορφο αττικό αρύβαλλο Peytel στο Λούβρο, σημαντικό τεκμήριο για την ιστορία της ιατρικής στους πρώιμους κλασικούς χρόνους. Τέλος η Ελένη Ράπη ασχολείται με τον ρόλο της κοινότητας των ιταλιωτών στη Δήλο στο εμπόριο του κρασιού, δημοσιεύοντας τα πώματα εμπορικών αμφορέων του 2ου και 1ου αι. π.Χ. που βρέθηκαν στο νησί.

Τη σημασία των σωστικών ανασκαφών στην έρευνα αναδεικνύουν τόσο η Ελένη Μπάνου με την ταύτιση συγκεκριμένων ιδιωτικών επαύλεων της ύστερης αρχαιότητας στην Αθήνα με ιδιωτικά εκπαιδευτήρια που λειτουργούσαν ως φιλοσοφικές σχολές, όσο και η Ερωφίλη-Ιρίς Κόλια με τα νέα στοιχεία για ιερά και άλλα μνημεία που αποκαλύφθηκαν στο Ιερό της Ολυμπίας, τα οποία και οδηγούν στην αναθεώρηση των ορίων του. Τα αποτελέσματα δύο σωστικών ανασκαφών στον Άλιμο δημοσιεύουν η Ιωάννα Δημάκη (ταφικές πυρές και ενταφιασμούς σε κιβωτιόσχημους ή λακκοειδείς τάφους των ύστερων γεωμετρικών χρόνων) και ο Παναγιώτης Κουτής (αγροτεχνική εγκατάσταση πλυντηρίου λιναριού κλασικών χρόνων), ενώ η Ιουλία Λουρεντζάτου εξετάζει μία ακέρια ταφή σε τεφροδόχο χάλκινο λέβητα του 7ου αι. π.Χ. από το εκτεταμένο παράλιο νεκροταφείο στο Δέλτα Φαλήρου. Τη διαφοροποίηση των ταφικών εθίμων για τους πεσόντες τεκμηριώνει η Σταυρούλα Οικονόμου με συνοπτική αναφορά στις γνωστές μαρτυρίες.

Δύο άρθρα αναφέρονται στη Μακεδονία: η Αγγελική Κοτταρίδη αποδίδει στον Φίλιππο Β΄ την οικοδόμηση του μεγάλου κτιριακού συγκροτήματος στη Μιέζα, κοντά στο θέατρο, και το ταυτίζει με το «βασιλικό γυμνάσιο», ενώ η Μαρία Λιλιμπάκη-Ακαμάτη και ο Ιωάννης Ακαμάτης δημοσιεύουν και ερμηνεύουν μικρά αναθήματα από τα τρία ανεσκαμμένα ελληνοιστικά ιερά της Πέλλας (σε λάθος τυπογραφικό οφείλεται η παράλειψη του αριθμού 12 στον κατάλογο). Στην Κέρκυρα την αρχική θέση του ιερού της Ήρας και τη σχέση του με τον μεγάλο ναό της θεάς στο Μον Ρεπό τεκμηριώνουν με παλιά και νέα στοιχεία ο Alexios Alexis και η Georgia Kouskourida. Νοτιότερα στη Θεσσαλία, ο Χαράλαμπος Ιντζεσίλογλου αναζητεί το ιερό της Αφροδίτης στην αρχαία Μητρόπολη συλλέγοντας όλες τις φιλολογικές και υλικές μαρτυρίες και η Αργυρούλα Δουλγέρη-Ιντζεσίλογλου δημοσιεύει τα αγγεία που βρέθηκαν σε αποθήκη κυκλικού κτηρίου στις Φερές και προτείνει την ταύτισή του με Θόλο αφιερωμένη στην Αρτέμιδα

Φωσφόρο. Ο αείμνηστος Petros Themelis εξετάζει την ταυτότητα δύο κτηρίων της ρωμαϊκής περιόδου στο κέντρο της Ερέτριας και η Ελένη Γούλα ασχολείται με το αρχαιολογικό περιβάλλον στην Κορώνεια Βοιωτίας, όπως αυτό διαμορφώθηκε στο πέρασμα των αιώνων, και την πρόσληψή του από την τοπική κοινωνία.

Τον Θεόδωρο Μαυρογιάννη απασχολεί η μορφή και το περιεχόμενο της λατρείας της Αφροδίτης και του Αδώνιδος στην Αθήνα, εστιάζοντας στα γνωστά ιερά της θεάς, ενώ ο Panos Valavanis αποπειράται να αναπαραστήσει την τέλεση της εκατόμβης των Παναθηναίων μπροστά στον βωμό της Αθηνάς Πολιάδος στην Ακρόπολη με βάση ανεσκαμμένα παραδείγματα σε άλλα ιερά. Με θέματα λατρείας στα νησιά του Αιγαίου ασχολούνται οι παρακάτω συμβολές: η Ευαγγελία Σημαντώνη-Μπουρνιά συνδέει τα πήλινα σφονδύλια και τις αγνύθες από το ιερό των Υρίων στη Νάξο με αναθέσεις υφασμάτων σε γυναικεία θεότητα (Αριάδνη;) που συλλατρευόταν με τον Διόνυσο, η Ελένη Τζιλιγκάκη συμπληρώνει το όνομα ΑΝΗΣΙΔΩΡΑ (ή ΠΑΝΔΩΡΑ) σε όστρακο αμφορέα από τον αποθέτη του ιερού της Αθηνάς στις Κουκουναριές της Πάρου και προτείνει την ύπαρξη αρχαιότερης λατρείας στο ιερό, και ο Γιάννος Κουράγιος αναζητεί τον χαρακτήρα του τελετουργικού χορού στο ιερό του Απόλλωνος στο Δεσποτικό από παράσταση σε θραύσμα ανάγλυφου πίθου που βρέθηκε πρόσφατα.

Ο Αλέξανδρος Μαζαράκης Αινιάν τοποθετεί την Κεφάλα της Σκιάθου και την Κήρινθο της βορειοανατολικής Εύβοιας στους σημαντικούς παράκτιους κόμβους των θαλασσιών δικτύων επικοινωνίας κατά τους πρώιμους ιστορικούς χρόνους, και η γράφουσα προτείνει μία νέα ερμηνεία για τη χρήση των ορθογώνιων, λαξευμένων στον βράχο, υπόγειων χώρων στην πόλη της Ρόδου.

Η Çiğdem Maner επανεξετάζει την τεχνική κατασκευής του οχυρωματικού τείχους της Τροίας VI και αποκλείει τη χεττιτική επιρροή και ο Salvatore Rizza αποκαθιστά την πορεία του αρχαϊκού τείχους του Μενδολίτο στην ανατολική Σικελία με βάση τη συστηματική αεροφωτογράφιση της περιοχής.

Στην ανάλυση και την ερμηνεία των ξεχωριστών εικονογραφικών θεμάτων σφραγίδων αναφέρονται τα άρθρα της Joan Aruz (σφράγισμα με παράσταση επίθεσης λεόντων σε ελάφι που αποδίδεται σε σφραγίδα ισχυρού προσώπου της αυλής του Δαρείου Α΄) και της Δέσποινας Ιγνατιάδου (δύο γυάλινες σφραγίδες του 4ου αι. π.Χ. από την Πύδνα με παράσταση Ηρακλή με ασπίδα). Η Δήμητρα Τσαγκάρη επιλέγει από τη Συλλογή της Alpha Bank νομίσματα που απεικονίζουν ήρωες του ομηρικών επών, ενώ ο Daniele Castrizio εστιάζει στον συμβολισμό της παράστασης του Αινεία με το Παλλάδιο σε χρυσά νομίσματα της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας. Στη Σαρδηνία βρέθηκε το 1892 το χαμένο σήμερα χάλκινο νουραγικό πλοιάριο, του οποίου τη γραφική αποκατάσταση προτείνει στο άρθρο της η Fulvia Lo Schiavo βασιζόμενη σε λεπτομερή περιγραφή του 19ου αιώνα.

Με θεωρητικά θέματα ασχολούνται στα άρθρα τους: ο Konstantinos Koranias εξετάζει από την άποψη του δικαίου συγκεκριμένα ζητήματα που περιγράφονται στην Οδύσσεια του Ομήρου και αναγνωρίζει ομοιότητες με το νομικό σύστημα της Εγγύς Ανατολής, η Maria Intrieri σχολιάζει τον παραλληλισμό των Αθηναίων με τους Πέρσες από τον συρακούσιο Ερμοκράτη στο έργο του Θουκυδίδη και η Eleonora Pappalardo αναφέρεται στη λειτουργία του καλλιτεχνικού ύφους στην αρχαιότητα. Την Maria Angela Patrizia Ielo απασχολεί η ψυχή και το σώμα στο έργο του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, ενώ ο Γεώργιος Στείρης τονίζει το ανθρωποκεντρικό πλαίσιο των αρχαιοελληνικών

μύθων που σχετίζονται με νοήμονες μηχανές εκθέτοντας τους προβληματισμούς του για την πορεία της σημερινής τεχνολογικής ανάπτυξης. Τέλος, απόλυτα ταιριαστό με τον εορταστικό τόμο είναι το άρθρο του Χαράλαμπου Κριτζά, ο οποίος παραθέτει και σχολιάζει τις ονομασίες αρχαίων εορτών και πανηγύρεων που είναι γνωστές από γραμματειακές και επιγραφικές μαρτυρίες.

Ο τιμητικός τόμος για τον Νικόλαο Σταμπολίδη συγκεντρώνει έναν μεγάλο αριθμό πρωτότυπων συμβολών που τιμά την πολύχρονη πορεία και προσφορά του καθηγητή στην αρχαιολογική παιδεία και την επιστημονική έρευνα, αλλά και στη μουσειακή πρακτική και την πολιτιστική διπλωματία.

Μελίνα Φιλήμονος